

Ks. Stanisław Garnczarski

Wydział Teologiczny PAT, Tarnów

ŚPIEWY W CZASIE MSZALNEGO OBRZĘDU PRZYGOTOWANIA DARÓW NA PODSTAWIE WYBRANYCH ŚPIEWNIKÓW

„W czasie Ostatniej Wieczerzy Chrystus ustanowił ofiarę i ucztę paschalną, w której ofiara krzyża stale uobecnia się w Kościele, ilekroć kapłan reprezentujący Chrystusa Pana czyni to samo, co sam Pan uczynił i co polecił uczniom czynić na swoją pamiątkę” (OWMR 72).

Na początku liturgii eucharystycznej ma miejsce obrzęd przygotowania darów. Jako element liturgii Mszy św. nawiązuje do pojęcia ofiary. Jeszcze do niedawna nosił nazwę „Offertorium”, czyli „ofiarowanie”. Jednakże refleksja teologiczna wskazała, że

„ofiarowanie w sensie ścisłym, czyli właściwa ofiara, dokonuje się w ramach wielkiej modlitwy eucharystycznej, a zwłaszcza w chwili konsekracji (przeistoczenia) i zaraz po niej, co akcentuje modlitwa ofiarnicza zwana anamnezą”¹

Dlatego też obrzęd nazywany dotychczas „Offertorium” nazwano „Przygotowanie darów”. Jednakże idea ofiary jest nadal w nim obecna.

I. POJĘCIE OFIARY

Historia kultury ludzkiej wskazuje na fakt, że wraz z pojawieniem się człowieka zaczęły funkcjonować różne przejawy jego życia religijnego, wśród których główne miejsce zajmowało składanie ofiar. Czynność ta miała na celu uznanie zależności od potęg wyższych mających charakter osobowy.² Wśród różnych określeń ofiary w odniesieniu do Eucharystii

¹ J. Grzeskowiak, *Przygotowanie darów*, w: *Mszal księgą życia chrześcijańskiego*, B. Nadolski (red.), Poznań 1986, s. 355.

² L. Makioła, *Rozwój nauki na temat ofiarniczego charakteru Eucharystii*, Opole 2003, s. 27.

można znaleźć takie, które mówi, iż jest nią każdy akt spełniony ku czci Boga. Określenie to jest oparte na definicji św. Augustyna, że:

„Ofiarą jest każdy czyn dobry, który nas łączy z Bogiem” Ofiara jest więc „zarezerwowanym dla Boga, jedynym i wyłącznym sposobem oddania należnej Mu czci”³

„Najgłębszego sensu ofierze nadaje jej cel, który wyraża się we wszystkich jej elementach. Zasadniczym celem ofiary jest uwielbienie Boga (łac. *causa finalis principalis*), bo jest najwyższym bytem i dobrem, jest sam w sobie godny uczczenia. Jest On celem ostatecznym wszystkich stworzeń. Przez złożenie ofiary człowiek całkowicie poddaje się Bogu jako Istocie Najwyższej i pragnie zjednoczenia z Nim. Oprócz zasadniczego celu ofiary dochodzą jeszcze cele drugorzędne np.: uwielbienie, dziękczynienie, prośbienie, prośba. (...) Ofiara jest najodpowiedniejszym symbolem kultu boskiego, wynikającym z samej natury ludzkiej i jej stosunku do Boga, aktem najwyższego uwielbienia Boga”⁴

W każdej ofierze w znaczeniu ścisłym są zawarte cztery elementy: zertwa ofiarna (*res oblata*), ofiarnik (*minister sacrificii*), czynność ofiarnicza (*actio sacrificia*) i cel ofiary (*finis sacrificii*)⁵

II. OBRZĘD PRZYGOTOWANIA DARÓW

Obrzęd ten rozpoczyna liturgię eucharystyczną, która jest „kontynuowanym Krzyżem» złożonym w sercu Kościoła i każdego chrześcijanina”⁶ Następuje przygotowanie ołtarza, który jest

„ośrodkiem całej liturgii eucharystycznej; umieszcza się na nim korporał, puryfikaterz, mszał i kielich... Następnie przynosi się dary na ofiarę: godne uznania jest, jeśli wierni przynoszą chleb i wino, które przyjmuje od nich kapłan albo diakon, aby je następnie złożyć na ołtarzu. Chociaż wierni tak jak dawniej nie składają już chleba i wina przeznaczonych do liturgii ze swoich własnych darów, obrzęd przyniesienia ich do ołtarza zachowuje swoją wymowę i duchowe znaczenie. Požadane jest także przynoszenie przez wiernych lub zbieranie w kościele pieniędzy albo innych darów przeznaczonych na potrzeby ubogich lub kościoła; składa się je w odpowiednim miejscu obok stołu eucharystycznego” (OWMR 73).

³ Tamże, s. 28.

⁴ Tamże, s. 33.

⁵ Tamże, s. 34.

⁶ B. N a d o l s k i, *Msza Święta*, Kraków 2003, s. 11.

„Podczas składania na ołtarzu chleba i wina kapłan odmawia ustalone formuły; kapłan może okadzić złożone na ołtarzu dary, a następnie krzyż i sam ołtarz, aby w znakach wyrazić, że ofiara i modlitwa Kościoła wznosi się przed oblicze Boga jak kadzidło. Następnie diakon lub inny usługujący może okadzić kapłana dla uczczenia jego świętej posługi oraz lud z racji jego godności wynikającej z chrztu” (OWMR 75).

„Z kolei kapłan, stojąc z boku ołtarza, umywa ręce, wyrażając tym obrzędem pragnienie duchowego oczyszczenia” (OWMR 76).

1. Zarys historii obrzędu

Początki obrzędu przygotowania darów łączy się powszechnie ze starochrześcijańską „agape” czyli braterską ucztą miłości, poprzedzającą ucztę eucharystyczną.⁷ Wezwanie Chrystusa do miłości jako znaku Jego uczniów i wyznawców spowodowało, że zanim wierni przystępowali do stołu eucharystycznego, najpierw okazywali braterską miłość względem samych siebie, w wymiarze horyzontalnym, przenikniętą jednakże jednością w Chrystusie. Dopiero pewne nadużycia, które piętnowali św. Paweł i św. Jakub doprowadziły do zaniku agapy, ale pozostał po nich zwyczaj przynoszenia darów na Eucharystię. Dary te były przeznaczone głównie dla ubogich.⁸ Część darów, chleb i wino, przeznaczano do sprawowania Eucharystii. Od III wieku istnieje już procesja z darami, w której wierni przynoszą do ołtarza swoje dary. Istniały różne formy tej procesji, m.in. w Galii dary przynoszono przed Mszą do zakrystii skąd dopiero w czasie obrzędu przygotowania darów zanoszono je do ołtarza. W Afryce, Rzymie i Mediolanie natomiast wierni przynosili dary przed ołtarz już na początku celebracji. Oprócz chleba i wina zaczęto składać także inne ofiary: воск, olej, płótno, owoce, drób, miód, mleko, wyroby mleczne.⁹ W niektórych ośrodkach sami duchowni szli przez świątynię i zbierali dary. Tak było np. w Rzymie¹⁰, gdzie czynił to także sam papież osobiście.¹¹ Od IX wieku nastąpiła zmiana, mianowicie do składania ofiary eucharystycznej zaczęto używać chleba niekwaszonego w formie małych opłatków, a na utrzymanie duchownych zaczęto składać ofiary pieniężne.¹² W związku z tym w X wieku ulega zanikaniu praktyka procesji z

⁷ Por. J. G r z e ś k o w i a k, *Przygotowanie darów...*, dz. cyt., s. 355-356.

⁸ Św. Justyn w poł. II w. pisał: „Kogo stać na to, a ma dobrą wolę, ofiaruje datki, jakie chce i może, po czym całą zbiórkę składa się na ręce przełożonego. Ten rozłącza opiekę nad sierotami, wdowami, chorymi lub też z innego powodu cierpiącymi niedostatek, a także nad więźniami oraz obcymi goszczącymi w gminie – jednym słowem spieszy z pomocą wszystkim potrzebującym” (*Apologia* I, 67), w: tamże.

⁹ Por. tamże; B. N a d o l s k i, *Msza...*, dz. cyt., s. 69.

¹⁰ Por. J. G r z e ś k o w i a k, *Przygotowanie darów...*, dz. cyt., s. 356.

¹¹ I. P a w l a k, *Muzyka liturgiczna po Soborze Watykańskim II w świetle dokumentów Kościoła*, Lublin 2000, s. 340.

¹² B. N a d o l s k i, *Msza...*, dz. cyt., s. 69.

darami, mimo iż synody zalecały uczestnictwo w niej. W Polsce zwyczaj procesji z darami zachował się aż do XVII wieku, a w niektórych rejonach (diec. katowicka, opolska) aż do czasów współczesnych.¹³

2. Znaczenie teologiczne obrzędu przygotowania darów

Jak już zaznaczono we wstępie, obrzęd przygotowania darów nie jest jeszcze właściwą ofiarą, ale jest z nią związany i do niej prowadzi.

„W eucharystycznej ofierze, która uobecnia misterium Ostatniej Wieczerzy i Ofiary Paschalnej, Chrystus jest pierwszorzędnym kapłanem i głównym darem ofiarnym. Jego wewnętrzna i zewnętrzna ofiara prześlągania, dziękczynienia, uwielbienia i prośby uobecnia się w zgromadzeniu liturgicznym w sposób bezkrwawy w znakach chleba i wina, które stają się Jego Ciałem i Krwią”¹⁴

Ta ofiara została podarowana ludowi Bożemu, który jako Kościół – Mistyczne Ciało Chrystusa – włącza się w nią. Procesyjne przynoszenie darów ofiarnych jest oznaką gotowości i pragnienia „włączenia się w ofiarę Miłości Jezusa Chrystusa”¹⁵ Dar dla innych potwierdzał, weryfikował szczerłość tej gotowości i pragnienia.¹⁶

„Przyniesienie darów na ołtarz jest powtórzeniem gestu Melchizedeka i oddaniem darów Stwórcy przez ręce Chrystusa, który w swojej ofierze udoskonala wszystkie ludzkie dążenia do składania ofiar” (KKK 1350).

Rozważając teologiczne znaczenie obrzędu przygotowania darów trzeba dostrzegać w nim zarówno ryt składania przez kapłana na ołtarzu chleba i wina, jak i dary składane przez samych wiernych. Dopiero dostrzeżenie obydwu aktów w perspektywie całej Ofiary Eucharystycznej ukazuje ich pełne znaczenie.

Obrzęd przygotowania darów zawiera w sobie trzy główne wątki: 1/ dziękczynienie za dary Boże, 2/ przygotowanie do ofiary, i 3/ miłość braterska jako wyraz gotowości do ofiarowania się Bogu.

¹³ J. Grześkowiak, *Przygotowanie darów...*, dz. cyt., s. 356-357.

¹⁴ Tamże. s. 362.

¹⁵ „Życie wiernych, składane przez nich uwielbienie, ich cierpienia, modlitwa i praca łączą się z ofiarą Chrystusa” (KKKK – Kompendium Katechizmu Kościoła Katolickiego, 281).

¹⁶ B. Nadolski, *Msza...*, dz. cyt. s. 70.

2.1. Dziękczynienie za dary Boże

Modlitwy towarzyszące obrzędowi przygotowania darów, na życzenie Pawła VI, wzięte zostały z modlitw judaistycznych, tzw. berakot – modlitwy uwielbienia, dziękczynienia. Modlitwa błogosławieństwa *beraka* rozpoczyna pierwszy z trzydziestu dziewięciu traktatów Talmudu Jerozolimskiego. W modlitwie tej człowiek uznaje, że nie jest właścicielem rzeczy, których używa, ale tylko ich użytkownikiem. Formuła ta uczy, że wszystko jest darem¹⁷ Boga Miłości. W tym usposobieniu podczas przygotowania darów dziękujemy Bogu najpierw za chleb i wino, które są wyrazem życia ludzkiego, dziękujemy za możliwość istnienia i czynienia dobra. Uświadamiamy sobie, że nasze życie też winno być darem dla innych.¹⁸

2.2. Przygotowanie do ofiary

Przyniesienie i złożenie darów ofiarnych na ołtarzu i przedstawienie ich Bogu jest również „przygotowaniem do ofiary, która dokona się w znakach uczy (pokarmu i napoju)”¹⁹ Udział wiernych w tym obrzędzie jest liturgicznym wyrazem ich woli złożenia Bogu ofiary razem z Chrystusem. Jest również „liturgicznym rozpoczęciem ich osobistego aktu współofiary eucharystycznej, która dokona się później w chwili konsekracji”²⁰ Istota ofiarowania się wierzących ukazana została w Liście św. Pawła do Rzymian:

„A zatem proszę was, bracia, przez miłosierdzie Boże, abyście dali swe ciała na ofiarę żywą, świętą, Bogu przyjemną, jako wyraz waszej rozumnej służby Bożej. Nie bierzcie więc wzoru z tego świata, lecz przemieniajcie się przez odnawianie umysłu, abyście umieli rozpoznać, jaka jest wola Boża: co jest dobre, co Bogu przyjemne i doskonałe” (Rz 12,1-2).

Od momentu złożenia przez Chrystusa ofiary z samego siebie, pozbawiła ona sensu wszystkie inne ofiary, jeśli nie są one związane z nią samą. „Jedyną ofiarą, jakiej Bóg obecnie od człowieka oczekuje, jest włączenie się w pełnię ofiary Jezusa Chrystusa i przedstawienie jej Ojcu jako swojej własnej”²¹

¹⁷ Por. B. N a d o l s k i, *Wymowa obrzędu przygotowania darów*, RBL 26 (1973) s. 205.

¹⁸ Por. B. N a d o l s k i, *Msza...*, dz. cyt., s. 71; I. P a w l a k, *Muzyka liturgiczna...*, dz. cyt., s. 341.

¹⁹ J. G r z e ś k o w i a k, *Przygotowanie darów...*, dz. cyt., s. 363.

²⁰ Tamże; B. N a d o l s k i, *Wymowa obrzędu...*, dz. cyt., s. 205.

²¹ J. G r z e ś k o w i a k, *Przygotowanie darów...*, dz. cyt., s. 363.

2.3. Miłość braterska jako wyraz gotowości do ofiarowania się Bogu

Uczestnicząc w obrzędzie przygotowania darów człowiek uświadamia sobie prawdę, że poprzez miłość względem swoich braci najlepiej przygotowuje się do złożenia ofiary Bogu.

„Niezawodnym sprawdzianem, najbardziej autentyczną weryfikacją pełnego oddania się Bogu we Mszy świętej jest ofiarowanie się braciom, czyli prawdziwa, przybierająca praktyczny wyraz miłość bliźniego”²² „*Bo kto nie miłuje brata swego, którego widzi, nie może miłować Boga, którego nie widzi*” (1 J 4,20).

Już w Starym Testamencie Bóg mówił przez proroka Ozeasza: „*Miłosierdzia pragnę, nie krwawej ofiary*” (Oz 6,6). Jezus podejmuje to wołanie, przez co daje do zrozumienia, iż ofiary człowieka mają sens tylko wtedy, kiedy są wyrazem „wewnętrznego nawrócenia ku głoszonemu przez Niego nowemu prawu miłości”²³ Bóg nie chce ofiary od człowieka, który nie kieruje się prawem miłości:

„*Jeśli więc przyniesiesz dar swój przed ołtarz i tam wspomnisz, że brat twój ma coś przeciw tobie, zostaw tam dar swój przed ołtarzem, a najpierw idź i pojednaj się z bratem swoim! Potem przyjdź i dar swój ofiaruj!*” (Mt 5,23-24).

Dlatego najlepszym przygotowaniem do złożenia ofiary Bogu w czasie Najświętszej Ofiary jest praktykowanie braterskiej miłości.

III. ŚPIEWY W CZASIE OBRZĘDU PRZYGOTOWANIA DARÓW

Śpiewy na przygotowanie darów towarzyszą temu obrzędowi i należą do śpiewów procesyjnych. Mają więc wyznaczoną tylko jedną funkcję, co stawia je na ostatnim miejscu w hierarchii śpiewów procesyjnych. Trzeba w tym miejscu zaznaczyć też, że śpiew na przygotowanie darów nie jest obowiązkowy, dlatego można go zastąpić także muzyką instrumentalną, zwłaszcza organową. Wynika to z instrukcji *Musicam Sacram* (MS 65). Z posoborowych edycji *Missalae romanum* zniknęły obowiązkowe niegdyś antyfony ofertoryjne. Mimo to śpiew na przygotowanie darów jest nadal zachowany (MS 36).

²² Tamże, s. 367.

²³ Tamże.

1. Forma i treść śpiewów

Offertorium to śpiew, który towarzyszył składaniu darów. Pierwotnie występował w Kościele afrykańskim, od którego przejęty go inne Kościoły. Natomiast w liturgiach wschodnich już od wieku VI był wykonywany w czasie obrzędu przynoszenia darów hymn Cherubinów, który wykazuje zależność od Psalmu 23, a „końcowe trzykrotne Alleluja jest reminiscencją antyfony, którą jeszcze w VI wieku przeplatano śpiew hymnu”²⁴ Przyjmuje się, że śpiew offertoryjny w Kościele zachodnim posiadał raczej „charakter responsoryjny z chóralnym refrenem i wersetami solowymi”²⁵ Wersety psalmowe zaczęły zanikać w XII i XIII wieku, wraz z zanikaniem procesji z darami. Offertoria komponowane swobodnie, z melodiami bardzo ozdobnymi, składały się często z 2-3 wersów psalmowych. Ich charakter ozdobny miał podkreślać radość przynoszących dary, co potwierdzają incipity niektórych śpiewów: *Jubilate, Benedicite, Laudate*.²⁶ Teksty używane w śpiewach offertoryjnych najczęściej czerpano z psalmów, przy czym ich treść rzadko odnosiła się do rytu albo do ofiary. Czasem odnosiła się ona do konkretnych świąt, nawiązując do treści introitu lub Ewangelii dnia.²⁷

Śpiew na przygotowanie darów w obecnej liturgii, po Soborze Watykańskim II ma towarzyszyć procesji z darami. *Ogólne Wprowadzenie do Mszału Rzymskiego* mówi:

„Procesji z darami towarzyszy śpiew na przygotowanie darów, który trwa przynajmniej do chwili, gdy dary zostaną złożone na ołtarzu. Zasady wykonywania tego śpiewu są takie same, jak w odniesieniu do śpiewu na wejście. Śpiew może zawsze towarzyszyć obrzędowi przygotowania darów, także wtedy, gdy nie ma procesji z darami” (OWMR 75).

Odniesienie się do śpiewów na wejście oznacza, że: „wykonuje jedna przemian schola i lud albo kantor i lud, albo sam lud, albo sama schola...” (OWMR 48) oraz, że „można wykonywać (...) inny, zgodny z czynnością świętą, z treścią dnia lub okresu liturgicznego śpiew, którego tekst został zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu” (OWMR 48n).

OCM dodaje, że można do śpiewu na przygotowanie darów dodawać wersety psalmowe, po których powtarza się część „antyfony” (13), co potwierdza responsorialny charakter tego śpiewu.²⁸

Treść śpiewów wykonywanych w czasie obrzędu przygotowania darów powinna odpowiadać charakterowi obrzędu. Winna więc nawiązywać do współofiary uczestników, oddania się Bogu i bliźnim w miłości i jedności.

²⁴ I. P a w l a k, *Muzyka liturgiczna...*, dz. cyt., s. 341.

²⁵ Tamże.

²⁶ Tamże, s. 341-342.

²⁷ Tamże, s. 342.

²⁸ Tamże.

2. Repertuar śpiewów²⁹

Zbiór pieśni na przygotowanie darów w Polsce nie jest zbyt obfity. Jednakże można podjąć próbę przedstawienia go w oparciu o reprezentatywną grupę polskich śpiewników kościelnych. Będzie to ta sama grupa, która została przebadana przy omawianiu śpiewów na uwielbienie.³⁰ W jej skład wchodzi takie wydawnictwa, wymieniane tu chronologicznie, jak: *Śpiewajmy Panu – Śpiewnik Archidiecezji Warszawskiej*,³¹ *Alleluja – Zbiór śpiewów mszalnych i pielgrzymkowych*,³² *Śpiewnik kościelny Diecezji Płockiej*,³³ *Śpiewajmy Bogu – Śpiewnik parafialny*,³⁴ *Śpiewnik liturgiczny*,³⁵ *Śpiewy uwielbienia*³⁶ – *Exsultate Deo*,³⁷ *Śpiewnik archidiecezji katowickiej*,³⁸ *Śpiewnik kościelny Siedleckiego*.³⁹

W przedstawionym zestawie śpiewów na przygotowanie darów zostaną opuszczone te, które wiążą się z tajemnicą dnia danej uroczystości, święta czy wspomnienia. Bo wiadomo, że takie pieśni mogą być także wykonywane w obrzędzie przygotowania darów. Autor skupi się jedynie na repertuarze pieśni, które swoją treścią wiążą się jak najściślej z obrzędem przygotowania darów, a więc nawiązują do współofiary uczestników, oddania się Bogu i bliźnim w miłości i jedności. Dotyczyć one będą głównie tzw. okresu zwykłego (w ciągu roku).

Ukazując repertuar ogólnie, trzeba powiedzieć, że najwięcej pieśni związanych tematycznie z obrzędem przygotowania darów znajduje się w *Śpiewniku archidiecezji katowickiej*, bo aż 26 pozycji⁴⁰ Drugi jest śpiewnik *Exsultate Deo*, zawiera on 25 pieśni⁴¹ W dalszej kolejności następują: *Śpiewajmy Bogu – Śpiewnik parafialny* pod red. F. Rączkowskiego – 22 pozycje, *Śpiewnik Kościelny Siedleckiego* – 20, *Śpiewnik kościelny Diecezji Płockiej* – 17, *Alleluja – Zbiór śpiewów mszalnych i pielgrzymkowych* pod red. J. Zawitkowskiego – 15, *Śpiewnik liturgiczny* – 10, *Śpiewajmy Panu – Śpiewnik Archidiecezji Warszawskiej* – 7. Jedna pieśń spośród utworów zawartych

²⁹ Por. Aneks na końcu opracowania.

³⁰ S. G a r n c z a r s k i, *Śpiewy na uwielbienie po komunii świętej. Zasady ogólne*, TST XXIII, Tarnów 2004, s. 359-368; S. G a r n c z a r s k i, *Śpiewy na uwielbienie po komunii świętej. Rodzaje śpiewów uwielbienia*, TST XXIV/1, Tarnów 2005, s. 55-67.

³¹ *Śpiewajmy Panu – Śpiewnik Archidiecezji Warszawskiej*, M. J a n k o w s k i (red.) Warszawa 1971.

³² *Alleluja – Zbiór śpiewów mszalnych i pielgrzymkowych* J. Z a w i t k o w s k i (red.) Warszawa 1978.

³³ *Śpiewnik kościelny Diecezji Płockiej*, H. C h a m s k i (red.), Płock 1983.

³⁴ *Śpiewajmy Bogu – Śpiewnik parafialny*, F. R a c z k o w s k i (red.), Warszawa 1988.

³⁵ *Śpiewnik liturgiczny*, Lublin 1991.

³⁶ *Śpiewy uwielbienia*, I. P a w l a k (red.), Lublin 1993.

³⁷ *Exsultate Deo. Śpiewnik mszalny*, Katowice⁸ 1998.

³⁸ *Śpiewnik archidiecezji katowickiej*, Katowice 2000.

³⁹ J. S i e d l e c k i, *Śpiewnik kościelny*, Kraków 2001.

⁴⁰ Zob. Aneks.

⁴¹ Tamże.

w *Śpiewach uwielbienia* może by zaliczona także do pieśni na przygotowanie darów.

Pod względem struktury śpiewów badanego repertuaru można wyróżnić pieśni zwrotkowe i refrenowe.

2.1. Pieśni zwrotkowe

Grupa tych śpiewów jest w przewadze liczebnej i zawiera 35 pozycji. Pod względem tematyki przeważają pieśni mówiące o miłości względem Boga i człowieka. Utwór *To przykazanie* jest zawarty w czterech badanych śpiewnikach. W trzech zbiorach znalazła się pieśń *Ubi caritas*, w dwóch – *Będiesz miłował*, zaś w jednym tylko wydawnictwie ukazały się: *Bądźmy naśladowcami Boga* (wg pieśni mszalnej „*Boże, Stwórco, nasz, Panie*”); *Święta miłość*; *Ulecz Panie nasze serca*; *W sercu Kościoła Matki*. Z tą grupą tematyczną łączą się śpiewy mówiące o miłości i jedności. Pieśń *Jeden chleb* jest zawarta w sześciu śpiewnikach. W czterech edycjach zauważamy śpiew *Kościół to nie tylko dom* i *Złącz, Panie, miłujących Cię*, w dwóch: *Ku Tobie, Panie* i *Zjednoczeni w Duchu*, oraz jeden raz – *Dziękuję Bogu dziś*.

O składaniu darów, które mają być dołączone do ofiary Chrystusa traktują pieśni: *Z rąk kapłańskich* (część pieśni *Boże, lud Twój wciąż przejęty*) – zawarta w 8 śpiewnikach, w trzech: *Na stopniach Twego upadamy; Panie, w ofierze*⁴²; *Pójdźmy do Pana*; *U stóp świętych ołtarzów Twych*, w dwóch: *W dobroci swej powiedział Pan* i *Z pokorą upadamy*, w jednym tylko: *Boże, Stwórco nasz, Panie; Co nam nakazuje; O Boże, dary Ci niesiemy; Przyjmij, Boże, tę ofiarę; Przyjmij, o Najświętszy Panie; Przy obchodzie; Stwórca chleba*.

W szerszym pojęciu ofiary o darach i wdzięczności człowieka za nie mówią pieśni: *Boże obdarz Kościół Twój* – występuje w ośmiu edycjach, w siedmiu: *Czego chcesz od nas, Panie*, w czterech wydawnictwach: *Niosę w darze Tobie* (dla dzieci), *Przygotuję Ci serce*, w dwóch: *Nieogarniony* oraz w jednym tylko śpiewniku: *Boże, z Twoich rąk żyjemy; Jak Ci dziękować; Przyjm, dobry Ojcze, dary*.

2.2. Pieśni refrenowe

Ten typ śpiewów jest mniej liczny, niż zwrotkowy. Obejmuje w badanych śpiewnikach 17 pozycji.

Pieśni refrenowe znajdują się w takich samych grupach tematycznych, jak pieśni zwrotkowe. O miłości więc traktują: *Gdzie miłość prawdziwa i dobra* – pieśń zawarta w ośmiu śpiewnikach, w siedmiu: *Miłujcie się wza-*

⁴² W dwóch edycjach: *Śpiewniku kościelnym Diecezji Płockiej* i *Śpiewajmy Bogu – Śpiewniku parafialnym* pod red. F. Rączkowskiego, znajduje się – tak się wydaje – błędna wersja pieśni. Dotyczy ona słów „*Pani w ofierze*” By to mogła być pieśń mszalna, to musi być „*Panie w ofierze*”

jemnie, w pięciu: *Przykazanie nowe daję wam*, w trzech edycjach: *Bóg jest miłością; Cały świat jest pełny Twojej miłości; Jesteś Panie winnym krzewem*. Jedność wierzących umacnia wspólnotę miłości. Mówią o tym też pieśni: *O Panie, szukasz dzieci Twych* – w pięciu edycjach, oraz w jednym tylko śpiewniku: *Chwała Tobie, nasz Kościele*.

Natomiast tematyka ofiary, daru i wdzięczności za nie charakteryzuje takie pieśni, jak: *Wszystko Tobie, oddać pragnę* – występuje w pięciu wydawnictwach, w trzech: *Składamy Ci, Ojczy*, w dwóch śpiewnikach: *Bogu z Jego darów*, w jednej tylko edycji: *Boże, Ojczy, Boże dobry; Jak Cię zrozumieć Tajemnico* (dwie wersje melodyczne: W. Buraka i ks. I. Pawlaka), *Jak wystawić wdzięczność mą; O jak dobry jest Bóg* oraz *Wszystko, czym jestem*.

Podsumowując prezentację śpiewów na przygotowanie darów trzeba zauważyć, że przebadane zostały 52 pieśni. W różnych aspektach traktują one treść i znaczenie powyższego obrzędu. Przede wszystkim mówią o miłości, która powinna dominować i przenikać każdą ofiarę i dar ofiarny. Stąd nawet próbowano określać omawiany obrzęd mianem „Liturgia miłości”⁴³ Ponadto traktują o poddaniu się człowiekowi Bogu, o pragnieniu oddania Stwórcy samego siebie, wszystkiego co i tak posiadamy od Niego. Chcą w ten sposób przygotować wiernych do owocnego udziału i przyłączenia się do Ofiary Samego Chrystusa. Ukazują zależność istoty ludzkiej od Stwórcy, winną Mu wdzięczność za wszystko, czym nas obdarza.

Jak już zaznaczono, badany zbiór śpiewów na przygotowanie darów może być poszerzony o wielką liczbę śpiewów ukazujących tajemnicę uroczystości, święta czy wspomnienia przeżywanego dnia. Ta sfera śpiewów jest bardzo bogata i liczna. Jednakże nie łączy się ściśle z omawianym obrzędem pod względem treści. Bardziej odnosi się do przeżywanego dnia liturgicznego lub okresu.⁴⁴ Dlatego też w naszym opracowaniu ta grupa zostanie pominięta. Zamiarem autora było ukazanie śpiewów ściśle związanych z obrzędem i jego treścią. Liczba 52 śpiewów nie jest więc stosunkowo mała. Gdyby w liturgii używano chociażby większą część tych pieśni, stanowiłoby to duże urozmaicenie repertuarowe. Postulat rozszerzenia liczby śpiewów na przygotowanie darów jest więc równie ważny jak i w stosunku do innych grup śpiewów i powinien być przez duszpasterzy i muzyków kościelnych dostrzeżony i realizowany w codziennej praktyce duszpasterskiej.

⁴³ W. G ł o w a, *Dobór pieśni we Mszy św.*, Collectanea Theologica 55 (1985), s. 84.

⁴⁴ Przykładem połączenia śpiewów na przygotowanie darów i na wejście jest śpiewnik *Exsultate Deo. Śpiewnik mszalny*, Katowice⁸1998 pod red. Gizeli S k o p. W rozdziale VII – „Śpiewy okresu zwykłego” pierwsza część jest zatytułowana: *Śpiewy na wejście i przygotowanie darów*. Zawiera 85 śpiewów.

GESÄNGE WÄHREND DER GABENBEREITUNG AUF GRUND GEWÄHLTER
GESANGBÜCHER

Z u s a m m e n f a s s u n g

Mit dem Ritus der Gabenbereitung fängt die Eucharistiefeyer als der zweite Teil der Messliturgie an. Dieser Ritus ist mit zwei Begriffen eng verbunden: mit den Gaben und mit dem Opfer. Im Begriff „des Opfers“ verbirgt sich die einzige und ausschließliche Weise der Gottesehre. Die Messe ist eben die Vergegenwärtigung der Lebenshingabe Jesu, die Vergegenwärtigung seines Opfers für uns am Kreuz. Die Texte der Gabenbereitung sprechen auch vom Opfer der Kirche. Doch geht es auch dabei nicht um ein Opfer, das neben die Hingabe Jesu tritt und diese gleichsam ergänzen müsste. Durch Gabenbereitung und durch Eucharistiefeyer verbinden wir uns mit Christus und nehmen an seiner Selbsthingabe teil. Der Ritus der Gabenbereitung schließt sich aus drei Haupteinschlägen ab: der Danksagung für Gottesgaben, der Vorbereitung zu dem Opfer und der brüderlichen Liebe als Zeichen unserer Opferbereitschaft für Gott. Das alles, was während der objektiven Vollzug der Liturgie der Gabenbereitung geschieht, soll natürlich auch mit der entsprechenden Gesang begleitet werden. Allgemeine Einführung in das Römische Messbuch schreibt vor, dass das Herbeibringen der Gaben vom Gesang zur Gabenbereitung begleitet wird, der wenigstens so lange fortgesetzt wird, bis die Gaben zum Altar gebracht sind. Die Bestimmungen für diesen Gesang sind dieselben wie für den Gesang zur Eröffnung. Diese Gesänge gehören zu den Prozessionsgesängen. Der vorliegende Beitrag zeigt auf forschende Weise verschiedene Lieder, die zu dieser Gesanggruppe gehören: die Lieder, die unmittelbar mit dem Inhalt des Ritus anknüpfend sind und auch die Lieder, die ein Bezug zu den Geheimnissen des Tages, des Festes oder der liturgischen Periode haben. Unsere forschende Bearbeitung des Inhaltes der Gabenbereitungsgesänge zeigt auch die innere Struktur dieser Prozessionslieder, die man auf Strophen und Refrains teilen kann. Dieser Teilung entspricht auch eine entsprechende Struktur des vorliegenden Artikels, indem wir auf Grund der untersuchten Lieder probieren zu zeigen, dass alle diese Lieder von der Liebe, aus der jedes menschliche Opfer und die opferwillige Gabe strömen sollte, sprechen. Diese Lieder sagen auch über unsere Bereitschaft, sich der Liebe Gottes zu ergeben und zeigen auch das menschliche Sehnen, sich selbst und auch alle menschliche Gaben Gott dem Schöpfer zu übergeben, die wir sowieso von Ihm besitzen. Auf diese Weise bereiten sich alle Messteilnehmer durch diese Lieder zur Selbsthingabe, die in personaler Gemeinschaft während der Eucharistiefeyer mit Jesus Christus vollzogen wird und nach der Messe ihre Spiritualität und ihre Lebenspraxis prägen sollte und könnte.

Aneks

Śpiewniki:

- A1 – *Śpiewajmy Panu – Śpiewnik Archidiecezji Warszawskiej*, M. Jankowski (red.), Warszawa 1971.
- B1 – *Alleluja – Zbiór śpiewów mszalnych i pielgrzymkowych*, J. Zawitkowski (red.), Warszawa 1978.
- C1 – *Śpiewnik kościelny Diecezji Płockiej*, H. Chamski (red.), Płock 1983.
- D1 – *Śpiewajmy Bogu – Śpiewnik parafialny*, F. Rączkowski (red.), Warszawa 1988.
- E1 – *Śpiewnik liturgiczny*, Lublin 1991.
- F1 – *Śpiewy uwielbienia I*. Pawlak (red.), Lublin 1993.

47.	Wszystko, czym jestem			C1						
48.	Wszystko Tobie, oddać pragnę			C1	D1	E1			H1	I1
49.	W sercu Kościoła Matki (T: parafraza modl. Św. Teresy od Dzieciątka Jezus, M: F. Ephraim)							G1		
50.	Z pokorą upadamy (T: XVIII w. Miod., M: J. Grabowski)	A1								I1
51.	Zjednoczeni w Duchu (T i M: P. Scholtes)							G1	H1	
52.	Złącz, Panie, miłujących Cię			C1		E1			H1	I1

Sk. – *Skarbiec modlitw i pieśni*

Ch. Śl. – *Chorał śląski*